SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2313

av Magnus Persson m.fl. (SD)

Arbetsmarknad och arbetsliv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att vidta åtgärder för att väsentligt förkorta tiden från inskrivning till identifiering av funktionsnedsättning hos arbetssökande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna Sveriges nationella självbestämmande över arbetsmarknadspolitiken och den svenska modellens självständighet från ökat inflytande från EU och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av ett svenskt lärlingssystem i nära samverkan med näringslivet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att erbjuda stöd och specialistkompetens till arbetstagare som förvärvar en funktionsnedsättning under pågående anställning, samt till deras arbetsgivare, i syfte att förebygga att anställningen upphör och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att ge Arbetsförmedlingen rätt att bevilja lönebidrag till en arbetstagares befintliga arbetsgivare när arbetstagaren förvärvar en funktionsnedsättning under pågående anställning och tillkännager detta för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda inrättandet av ett nationellt kunskapscenter för blinda och gravt synskadade med fokus på arbetslivsinriktad rehabilitering för att stärka målgruppens möjligheter till arbete och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att höja taket för lönebidrag för att bättre motsvara dagens arbetskostnader och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att införa en årlig indexering av lönebidragstaket i förhållande till arbetskostnadsutvecklingen för att säkerställa att bidragets värde inte urholkas över tid och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av en långsiktigt hållbar och kostnadsindexerad ersättningsmodell för Samhall och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att höja lägstanivån i aktivitetsstödet från 365 kronor till 500 kronor per dag och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att övergången från arbetslöshetsersättning till aktivitetsstöd efter 300 ersättningsdagar inte ska innebära en sänkning av ersättningsnivån och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en samordningsfunktion inom Regeringskansliet för att stärka och långsiktigt samordna arbetet mot arbetslivskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av ett svenskt system motsvarande Finlands modell med skattenummer och obligatoriska personkort för personer verksamma på byggarbetsplatser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Arbetsmarknadspolitikens inriktning

Målet för arbetsmarknadspolitiken är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. En av de centrala utmaningarna på arbetsmarknaden är att det råder en obalans mellan arbetsgivarnas kompetensbehov och den kompetens som finns tillgänglig bland arbetssökande. Samtidigt som många personer står utan arbete upplever arbetsgivare inom flera branscher svårigheter att rekrytera personal med rätt utbildning, yrkeskunskaper och erfarenhet. Detta innebär att arbetslöshet och kompetensbrist förekommer parallellt. Långtidsarbetslösheten är en särskilt allvarlig utmaning på arbetsmarknaden, inte minst bland utrikes födda. Arbetslinjen ska vara en grundläggande utgångspunkt för svensk arbetsmarknadspolitik. Det ska alltid löna sig att arbeta. De arbetsmarknadspolitiska insatserna ska leda till att arbetssökande blir självförsörjande genom reguljärt arbete. Bidragssystemen ska utformas så att drivkrafterna att gå från bidrag till arbete stärks.
Problemen handlar inte enbart om bristen på arbetstillfällen utan också om hur väl utbildningssystemet, arbetsmarknadspolitiken och möjligheterna till kompetensutveckling motsvarar arbetslivets förändrade behov. För att möta arbetsmarknadens utmaningar krävs en långsiktig satsning på utbildning och kompetensförsörjning. Utbildningsplatserna behöver i högre utsträckning anpassas efter arbetsmarknadens behov med fokus på yrkesutbildningar och utbildningar som leder till efterfrågad kompetens. Samtidigt måste möjligheterna till omställning mitt i livet stärkas. Genom vuxenutbildning, kompetensutveckling och omställningsstöd ska människor kunna byta yrkesinriktning och möta arbetslivets förändrade krav. Artificiell intelligens (AI) förväntas förändra arbetsmarknaden genom att automatisera arbetsuppgifter, förändra yrkesroller och skapa nya kompetensbehov. Detta ställer ökade krav på digital kompetens och kontinuerlig vidareutbildning. Arbetsmarknadspolitiken behöver ta höjd för den genomgripande förändring AI innebär.

Den operativa arbetsmarknadspolitiken

Arbetsmarknadspolitiken genomförs idag operativt av flera olika aktörer däribland Arbetsförmedlingen, omställningsorganisationer, bemannings- och matchningsföretag samt kommuner. Ansvarsfördelningen mellan aktörerna är dock otydlig och den samverkan som krävs för att insatserna ska fungera effektivt präglas ofta av friktion och

bristande samordning[1]. Utifrån den gruppen arbetssökande vi ser idag kan det vara lämpligt att ge kommunerna ett tydligare ansvar över vissa delar då de redan möter många arbetssökande som får försörjningsstöd.

Arbetsförmedlingen

En stor andel av de inskrivna arbetslösa möter särskilda utmaningar på arbetsmarknaden och har därmed ökad risk för långtidsarbetslöshet. Det ställer höga krav på Arbetsförmedlingens förmåga att tidigt identifiera varje arbetssökandes kompetenser, förutsättningar och behov av stöd.

Arbetsförmedlingen behöver ställa om till ett mer förebyggande och individbaserat arbetssätt. Utgångspunkten ska vara att tidigt möta varje arbetssökande och kartlägga personens kompetenser, förutsättningar och behov av stöd. Det är individens faktiska möjligheter och hinder som ska avgöra vilka insatser som behövs, inte grupptillhörighet eller hur länge personen har varit arbetslös. Genom att identifiera behov tidigt och sätta in rätt insatser från början kan Arbetsförmedlingen förebygga långvarig arbetslöshet och motverka att avståndet till arbetsmarknaden växer. Det innebär också att myndighetens resurser kan användas mer träffsäkert och att stöd kan ges innan behovet av mer omfattande insatser uppstår.

För att åstadkomma detta behöver Arbetsförmedlingen säkerställa en tidig och systematisk kartläggning av alla arbetssökandes kompetenser och stödbehov. Arbetssökande som behöver individuellt stöd bör erbjudas en fast kontaktperson som ansvarar för att samordna och följa upp insatser. Särskild uppmärksamhet behöver riktas mot personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Under 2025 uppgick den genomsnittliga tiden från inskrivning till identifiering av funktionsnedsättning till 297 dagar. Det visar på vikten av att utveckla arbetet med att tidigt uppmärksamma funktionsnedsättningar och säkerställa att rätt stöd och anpassningar kommer på plats utan onödigt dröjsmål.

Kontinuitet, tillgänglighet och samordning med exempelvis kommuner, utbildningsanordnare och arbetsgivare är centralt för att insatserna ska leda till arbete eller utbildning. En sammanhållen kontakt med Arbetsförmedlingen skapar bättre förutsättningar för att följa individens utveckling, anpassa stödet över tid och säkerställa att insatserna leder framåt. Det individuella stödet behöver samtidigt kombineras med

[1] SOU 2019:3 *Effektivt, tydligt och träffsäkert – det statliga åtagandet för framtidens arbetsmarknad*

tydliga förväntningar och krav på aktivitet. Genom ett tidigt, aktivt och systematiskt arbete kan arbetslinjen stärkas, tiden i arbetslöshet kortas och fler människor komma i arbete och egen försörjning.

Arbetsmarknaden och EU

Sverige ska värna sitt nationella självbestämmande och sin rätt att självständigt utforma arbetsmarknadspolitiken. Internationellt samarbete och dialog med andra länder är viktigt men får inte ske på bekostnad av den nationella suveräniteten. Det gäller inte minst på det arbetsmarknadspolitiska området.

Den svenska modellen bygger på att arbetsmarknadens parter själva förhandlar och kommer överens om löner, anställningsvillkor och andra förutsättningar på arbetsmarknaden. Denna ordning ska värnas. EU:s ambitioner att utöka sitt inflytande över arbetsmarknadspolitiken riskerar att urholka den svenska modellens självständighet. Arbetsmarknadens parter ska även fortsättningsvis ha ansvaret för den svenska arbetsmarknadens villkor och Sveriges rätt till nationellt självbestämmande ska värnas.

Kompetensförsörjning

Utbildning är nyckeln till en hållbar etablering på arbetsmarknaden

Sverige står inför betydande utmaningar på arbetsmarknaden, även om utvecklingen på vissa områden går åt rätt håll. Arbetslöshetens minskar något, vilket är ett positivt tecken, men långtidsarbetslösheten utgör fortsatt en stor utmaning. Samtidigt har många arbetsgivare svårt att hitta personal med rätt kompetens och kvalifikationer. Det visar att det inte enbart handlar om att skapa fler arbetstillfällen utan också om att säkerställa att de arbetssökande har den utbildning och kompetens som arbetsmarknaden efterfrågar.

En stor del av de arbetssökande som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen saknar grundläggande utbildning eller en fullständig gymnasieutbildning. Många saknar även andra kunskaper och färdigheter som arbetsgivarna efterfrågar. Personer utan fullföljd gymnasieutbildning löper avsevärt större risk att hamna utanför arbetsmarknaden och att bli kvar i arbetslöshet under en längre tid. Även bristande språkkunskaper i det svenska språket utgör ett betydande hinder för etablering på arbetsmarknaden. För att den

positiva utvecklingen ska kunna fortsätta behöver vi därför fokusera på de bakomliggande orsakerna till arbetslösheten.

Det finns inga enkla genvägar till en varaktig etablering på arbetsmarknaden. Subventionerade anställningar har under lång tid varit ett centralt arbetsmarknadspolitiskt verktyg för regeringar av olika politisk färg. Trots omfattande satsningar upphör många anställningar när subventionen avslutas. Vi menar att det är problematiskt att fortsätta förlita sig på insatser som inte leder till varaktiga reguljära anställningar. Risken är att individen fastnar i tillfälliga lösningar i stället för att få de kunskaper och förutsättningar som krävs för att etablera sig varaktigt på arbetsmarknaden och bli självförsörjande. Samtidigt innebär dessa insatser betydande kostnader för samhället. Offentliga resurser bör användas på ett sätt som ger bättre förutsättningar för långsiktig etablering och en hållbar kompetensförsörjning.

Ett svenskt lärlingssystem

En välfungerande arbetsmarknadspolitik förutsätter att utbildningssystemet i högre grad svarar mot arbetsmarknadens behov. Yrkesutbildningar och lärlingsplatser bör därför stärkas och utvecklas i nära samarbete med näringslivet så att fler människor kan tillgodogöra sig de kompetenser som efterfrågas av arbetsgivarna.

Arbetsmarknadsutbildning och andra insatser

Arbetsförmedlingens insatser bör beslutas utifrån vilket stöd individen behöver och vilka möjligheter individen har till arbete efter avslutad insats.
Arbetsförmedlingens resurser riktas mestadels till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. Det kan anses rimligt när det kommer till insatser som syftar till att stärka individens grundläggande anställningsbarhet, men det utgör ett problem när det kommer till andra insatser. Ett exempel är arbetsmarknadsutbildningar där en del av syftet är att möta företagens behov av kompetens. För att insatsen ska ge ett framgångsrikt utfall i form av reguljär anställning är det viktigt att deltagaren har förutsättningar att ta till sig utbildningen och i övrigt fungerar i yrket. Det innebär att arbetsgivarna behöver ha ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen både centralt och lokalt. Vi ser positivt på att utöka de gemensamma plattformarna, exempelvis branschråd. Målgruppen för arbetsmarknadsutbildningar bör bestämmas utifrån deltagarens möjligheter till arbete

efter avslutad insats, inte tiden individen varit i arbetslöshet eller någon annan parameter som inte är relevant för syftet.

En inkluderande arbetsmarknad

Ålderism

Under mandatperioden har regeringen vidtagit flera åtgärder för att motverka ålderism. Bland annat har ett nationellt råd mot ålderism inrättats och Diskrimineringsombudsmannen har fått i uppdrag att kartlägga hur äldre diskrimineras. Det är av största vikt att dessa initiativ fortlöper, inte minst utifrån att alla förväntas arbeta längre. Vi vill se bättre efterlevnad av diskrimineringslagen, kompetensbaserad rekrytering och möjligheter till kontinuerlig vidareutbildning med syfte att stärka varje persons konkurrenskraft.

Funktionshinderpolitik

Samhället har ett ansvar för att personer med funktionsnedsättningar ska kunna delta i arbetslivet och samhället på samma villkor som alla andra. Alla kan inte arbeta 100 procent men alla kan arbeta till 100 procent av sin förmåga. Begreppen funktionsnedsättning, funktionshinder och nedsatt arbetsförmåga är relativa begrepp. Begreppet nedsatt arbetsförmåga handlar om hur väl en person kan utföra sitt arbete i förhållande till de krav som ställs. Det är således inte enbart personens egna förutsättningar som avgör utan också arbetsmiljön och vilket stöd som finns tillgängligt. Det blir därav problematiskt att fokusera ensidigt på individens begränsningar då mycket talar för att hinder i arbetslivet är en lika viktig förklaringsfaktor.
Under 2025 utgjorde personer med funktionsnedsättning cirka 12 procent av befolkningen i åldern 16 - 65 år. Gruppen har avsevärt lägre sysselsättning och inkomst. De har också högre arbetslöshet och högre sannolikhet att stå utanför arbetsmarknaden. Personer med funktionsnedsättning möter flera hinder på arbetsmarknaden. Myndigheter samarbetar inte i tillräcklig utsträckning, arbetsgivare har i vissa fall förutfattade meningar och bristande kunskap och arbetsplatser saknar ibland den flexibilitet och anpassning som behövs. Dessutom kan långa handläggningstider göra att personer får vänta länge på stöd och hjälpmedel.

Insatser för personer med funktionsnedsättning bör utformas utifrån individens livssituation och behov. För personer som redan är etablerade på arbetsmarknaden ska fokus ligga på att skapa förutsättningar för att behålla arbetet. För arbetssökande ska insatserna syfta till att öka möjligheterna till anställning på den reguljära arbetsmarknaden. För personer som står utanför arbetskraften är det viktigt att möjliggöra arbetsträning och andra arbetsrelaterade aktiviteter utan att riskera den ekonomiska tryggheten.

Det finns ett tydligt behov av nya reformer. Det behövs också ökade krav på Arbetsförmedlingen att använda de program och insatser som finns tillgängliga. Arbetsförmedlingens specialistkompetens måste säkerställas. En stor andel arbetssökande med funktionsnedsättning behöver ha tillgång till personligt stöd redan från inskrivning, under hela vägen till arbete, men ibland också under sitt fortsatta yrkesliv.

Möjlighet till stöd för anställda som drabbas av en funktionsnedsättning

Personer som drabbas av en funktionsnedsättning samtidigt som de har en anställning ska inte först behöva slås ut från arbetsmarknaden för att sedan få rehabilitering och stöd. I dag hänvisas i stor utsträckning till arbetsgivarnas rehabiliterande åtgärder. Detta är inte optimalt eftersom det krävs specialistkunskaper för att hitta fungerande lösningar. Försäkringskassan agerar först när personen blir sjukskriven. Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att ge stöd och rådgivning till dessa personer och arbetsgivare i syfte att öka möjligheterna för de som förvärvar en funktionsnedsättning i vuxen ålder att behålla en befintlig anställning. Regeringen bör också se över möjligheten att ge Arbetsförmedlingen rätt att bevilja lönebidrag till nuvarande arbetsgivare för den arbetstagare som förvärvar en funktionsnedsättning.

Nationell resurs för synskadade

Omkring 100 000 personer ser så pass dåligt att de har kontakt med någon av landets syncentraler. Regeringen bör utreda hur man kan utveckla ett sammanhållet stöd till blinda och gravt synskadade. Sådan kompetens är svår att upparbeta lokalt eftersom gruppen är förhållandevis liten. Därav borde en nationell resurs ge bättre effekt exempelvis i form av ett kunskapscenter. Denna nationella resurs skulle kunna samla erfarenheter, initiera forskning och utveckla metoder som leder till arbete för

målgruppen. Resursen skulle också kunna vara ett stöd för andra aktörer inom synområdet, särskilt med koppling till arbetslivsinriktad rehabilitering.

Förordningen om bidrag till arbetshjälpmedel

Tillgång till välfungerande arbetshjälpmedel är för många med en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga en förutsättning för att behålla ett fotfäste på arbetsmarknaden. Vi har uppmärksammats på brister i tillgången till arbetshjälpmedel. Ett ökat antal människor nekas arbetshjälpmedel och det har funnits fall där Försäkringskassan nekat sökande arbetshjälpmedel om dessa hjälpmedel är av en sådan karaktär att de behövs även på fritiden. Förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel behöver förändras och förtydligas för att säkerställa att personer med behov av arbetshjälpmedel erhåller det.

En ny finansieringsmodell för tolktjänster i arbetslivet

Arbetsgivarna har med rätta stort ansvar för sina anställda och för arbetsmiljön, men det innebär att finansieringen av tolktjänster kan bli kostsam. De bidrag som finns att söka som arbetsgivare är begränsade och det finns behov av flexiblare insatser och förenklad administration för att förbättra möjligheten för personer i behov av tolktjänster. Regeringen bör utreda fler möjliga finansieringsmodeller med syftet att underlätta möjligheten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet att få och behålla arbete.

Lönebidrag

Lönebidragstaket har legat stilla på 20 000 kronor per månad sedan 2020. Samtidigt har arbetskostnaderna ökat. För att motverka urholkningen anser vi att regeringen bör höja lönebidragstaket samt införa en indexering som gör att bidraget följer arbetskostnadsutvecklingen.

Samhall

Samhall fyller en central funktion på arbetsmarknaden genom att erbjuda anställningar till personer med funktionsnedsättning eller nedsatt arbetsförmåga som har mycket svårt att erhålla anställning på den reguljära arbetsmarknaden.

Vi anser att det finns ett antal grundläggande problem i verksamhetens konstruktion och ersättningsmodell. Det är avgörande att skapa långsiktiga och stabila förutsättningar för

bolagets verksamhet. För att komma till rätta med detta behöver ersättningsmodellen utvecklas så att den bättre speglar de faktiska kostnaderna för Samhalls uppdrag. En indexerad merkostnadsersättning skulle skapa mer långsiktiga och förutsägbara ekonomiska förutsättningar genom att ersättningen följer kostnadsutvecklingen över tid. Det skulle ge Samhall bättre möjligheter att planera och utveckla verksamheten samtidigt som bolagets får stabilare förutsättningar att fullfölja sitt samhällsuppdrag.

Vi anser att Samhall i högre utsträckning ska styras utifrån det sociala uppdraget, snarare än kravet på ekonomisk avkastning. Det sociala uppdraget bör vara vägledande för verksamhetens prioriteringar, beslut och mål. En långsiktigt hållbar ekonomi är viktigt men den är ett medel för att möjliggöra det sociala uppdraget.

Trygghet, hållbara villkor och ordning på arbetsmarknaden

Arbetslöshetsförsäkringen

Den reformerade arbetslöshetsförsäkringen där ersättningen baseras på inkomst i stället för arbetad tid har lett till att fler får tillgång till försäkringen och att taket har höjts. Eftersom ersättningen lämnas utifrån dokumenterade uppgifter hos Skatteverket har möjligheterna till fusk minskat drastiskt. På sikt vill vi förstatliga a-kassan för att säkerställa ekonomisk trygghet vid arbetslöshet för alla löntagare. Alla som arbetar är med och finansierar a-kassan genom den avgift som arbetsgivare betalar för sina anställda och därför ska tryggheten också omfatta alla.

Aktivitetsstöd

Vi vill se en arbetslinje som leder till att människor kommer i arbete, inte ett system som gör människor ekonomiskt utsatta utan att deras möjligheter till jobb förbättras. I dag trappas ersättningen i a-kassan successivt ned och efter 300 dagar övergår den som deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program till aktivitetsstöd. Problemet är att övergången innebär ytterligare en sänkning. Den som exempelvis haft 65 procent i ersättning under dag 201–300 får bara 60 procent när aktivitetsstödet tar vid. Därefter fortsätter ersättningen att trappas ned.

En sådan modell kan vara rimlig när den faktiskt stärker drivkraften att ta ett arbete. Men verkligheten är mer komplicerad. Efter 300 dagars arbetslöshet handlar det i högre grad om människor som har betydande svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden.

Det kan exempelvis vara äldre, personer med funktionsnedsättning eller personer som tidigare har utförsäkrats ur sjukförsäkringen. Många av dem söker arbete och följer de krav som ställs, men har samtidigt svårt att hitta en arbetsgivare som är beredd att ge dem chansen.
För dessa människor riskerar en snabb ekonomisk nedtrappning att bli ett slag mot hushållsekonomin snarare än en väg till arbete. Arbetslinjen måste bygga på realism. Det ska löna sig att arbeta, men politiken måste också förstå att alla människor inte har samma förutsättningar. Därför vill vi justera reglerna och stärka aktivitetsstödet ytterligare. Vi vill se en höjning av golvet i aktivitetsstödet från dagens 365 kronor till 500 kronor. Utöver denna höjning vill vi ta bort den extra nedtrappning som sker när aktivitetsstödet börjar. Den som efter 300 dagar går över till aktivitetsstöd ska behålla samma ersättningsnivå som under de sista 100 dagarna med a-kassa. Därefter ska nedtrappningen fortsätta, men först efter 400 ersättningsdagar.

Arbetstidsförkortning

Den senaste lagstadgade arbetstidsförkortningen genomfördes 1973 då femdagarsveckan infördes och den ordinarie arbetstiden sänktes still 40 timmar per vecka. Dessförinnan var veckoarbetstiden 48 timmar och lördagen en ordinarie arbetsdag. Sedan dess har arbetslivet förändrats på många sätt och under de senaste åren har frågan om en ny arbetstidsförkortning åter aktualiserats i den politiska debatten. I dag är det arbetsmarknadens parter som genom kollektivavtal förhandlar om hur löneutrymmet ska fördelas mellan exempelvis löneökningar, pensioner och kortare arbetstid. Inom vissa områden har arbetstidsförkortning prioriterats medan andra har valt att i stället prioritera högre löner eller förbättrade pensionsvillkor. Det innebär att förutsättningarna och resultaten skiljer sig åt mellan olika yrkesgrupper och branscher. Vi är medvetna om att dagens arbetstidsnorm inte upplevs som lika väl anpassad för alla yrkesgrupper. En fyrtiotimmarsvecka kan se helt annorlunda ut för den som arbetar dagtid på kontor än för den som arbetar inom vården med oregelbundna arbetstider dygnets alla timmar och årets alla dagar. Enligt fackförbunden arbetar anställda inom välfärden med oregelbundna arbetstider i dag mellan två och fyra mer i veckan än motsvarande grupper inom industrin.
Det finns således en tydlig jämställdhetsdimension i frågan. Skillnaderna i möjligheten att förhandla fram kortare arbetstid riskerar att förstärka ojämlikheter mellan olika yrkesgrupper inte minst mellan kvinnodominerade och mansdominerade branscher. Vi

har förståelse för att olika fackförbund har olika förutsättningar och förhandlingsstyrka och att det kan vara just de grupper som har störst behov av bättre arbetsvillkor som har svårast att nå framgång i avtalsförhörhandlingarna. Det ställer krav på att fackförbunden fortsätter använda sin gemensamma styrka för att förbättra villkoren för samtliga löntagare, kvinnor som män. I det sammanhanget ser vi positivt på att IF Metall och Kommunal har gått samman i arbetet för bättre villkor för sina medlemmar.
Samtidigt står vi fullt ut bakom den svenska modellen där arbetsmarknadens parter har huvudansvaret för att förhandla om löner och arbetsvillkor. Vi ser frågan om arbetstid som en fråga som ska hanteras genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Den svenska modellen har skapat förutsättningar för flexibilitet och anpassning till olika branschers och yrkesgruppers behov. En ny lagstadgad arbetstidsförkortning skulle få olika konsekvenser för landets löntagare beroende på vilka överenskommelser som redan träffats inom respektive avtalsområde. Att flytta ansvaret från parterna till politiken skulle dessutom innebära en risk för att arbetstidsregleringen förändras i takt med skiftande riksdagsmajoriteter. Det skulle minska förutsägbarheten och långsiktigheten på arbetsmarknaden till nackdel för både arbetsgivare och löntagare. Med detta sagt utesluter vi inte att tillsätta en utredning om ny lagstiftning i händelse av att parterna vänder sig till politiken med ett partsgemensamt förslag.

Korttidsarbete

Vi anser att stabila och lönsamma företag är grunden för en stark svensk ekonomi och arbetsmarknad. Ett system för korttidsarbete skulle kunna säkra konkurrenskraft och jobb i en tillfällig kris. Vi ser därför positivt på införandet av ett permanent system för korttidsarbete, då det skulle stärka företagens och arbetstagarnas uthållighet genom ekonomiska svängningar. Ett sådant system behöver utformas så att det kompletterar företagens egna förberedelser för ekonomiskt svåra tider och bidrar till en robustare ekonomi som gynnar alla. Vi vill betona vikten av ansvar och förberedelser från företagens sida, vilket är avgörande för att de på lång sikt ska kunna dra nytta av sådana stödsystem på ett hållbart sätt.

Arbetslivskriminalitet

Den fria rörligheten inom EU har skapat stora möjligheter för människor och företag att verka över gränserna. Samtidigt har det gett upphov till nya former av fusk och brottslighet på den svenska arbetsmarknaden. I flera öst- och sydeuropeiska länder är

lönerna låga och fackliga strukturer svaga. När dessa arbetskraftsflöden möter ett svenskt samhälle som bygger på tillit och självreglering, uppstår en riskzon där kriminella aktörer kan operera under radarn.

I Sverige är lönerna högre, regelverken tydliga och välfärdssystemen starka. Men just det faktum att samhället i hög grad bygger på tillit och självansvar, både för individer och företag, har i vissa fall gjort oss sårbara. Det har skapat gynnsamma förutsättningar för oseriösa aktörer som gör fusk med löner, arbetstider, sociala avgifter och skatter till en affärsmodell. Resultatet blir en osund konkurrens där seriösa företag trängs undan.

Våra förslag tar sin utgångspunkt i byggbranschen – en central del av svensk ekonomi som står för ungefär tio procent av BNP. Att hålla denna sektor fri från fusk, utnyttjande och kriminalitet är avgörande för samhällets långsiktiga utveckling. Tyvärr ser vi att arbetslivskriminaliteten inte längre är isolerad till byggsektorn, utan nu även sprider sig till andra branscher, såsom transport, städ och lager. Därför måste åtgärderna vara breda och på sikt omfatta fler sektorer.

Partiet har under lång tid drivit arbetsmiljöfrågor med stor tydlighet. Vi har särskilt lyft fram vikten av systematiskt arbetsmiljöarbete och behovet av utökade preskriptionstider för arbetsmiljöbrott – inte minst i arbetet för en nollvision mot dödsolyckor i arbetslivet. Varje år mister omkring 50 personer livet på sin arbetsplats. Vissa branscher är särskilt utsatta, bland annat bygg och transport.

Flera tragiska och uppmärksammade händelser illustrerar problemen. I Sundbyberg omkom fem byggnadsarbetare när en bygghiss föll från 31 meters höjd. I Göteborg förlorade en person livet i branden på Oceana vid Liseberg. Den typ av olyckor som inträffar i dag har ofta flera bakomliggande orsaker, där arbetsmiljöbrister, undermålig kontroll och arbetslivskriminalitet går hand i hand. Det är därför inte längre hållbart att betrakta arbetsmiljöpolitiken isolerat – den måste ses i direkt koppling till kampen mot arbetslivskriminalitet.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att arbetsmarknadens parter i första hand reglerar villkoren via kollektivavtal. Det är en modell vi värnar men i takt med att kriminella upplägg underminerar dess funktionssätt krävs att politiken tar sitt ansvar. Vår avsikt är inte att inskränka modellen, utan att stärka och komplettera den med åtgärder som motverkar exploatering och säkrar en rättvis konkurrens.

Samordningskansli i Regeringskansliet

Bekämpningen av arbetslivskriminalitet kräver en tydlig politisk styrning, ett långsiktigt perspektiv och tillräckliga resurser. Arbetet berör flera politikområden och involverar flera myndigheter. I dag bedrivs flera insatser parallellt och på olika nivåer. Utan en samlad styrning finns det risk för att arbetet blir splittrat, att ansvarsfördelningen blir otydlig och att det blir svårt att följa upp vilka resultat som ska uppnås. För att säkerställa effektivitet och långsiktighet behöver regeringens arbete därför utvecklas. Det krävs en samordningsfunktion inom Regeringskansliet med ansvar för att hålla ihop arbetet, en nationell strategi som anger den övergripande riktningen och ett konkret åtgärdsprogram som omsätter strategin i praktisk handling. Inom ramen för detta arbete krävs en förändrad myndighetsstruktur och en ny rollfördelning. Vi se en förstärkt roll för Skatteverket.

Kommuner och regioner har en viktig roll i arbetet mot arbetslivskriminalitet, inte minst genom sina offentliga upphandlingar. För att kommuner och regioner ska kunna fullfölja detta ansvar krävs tillgång till relevant och aktuell information. Det innebär att möjligheterna till informationsutbyte mellan statliga myndigheter och kommuner och regioner behöver utvecklas. Det handlar både om att stärka de rättsliga förutsättningarna för informationsdelning och om att skapa effektiva digitala former för att utbyta och ta del av information. Genom ett mer strukturerat och ändamålsenligt informationsutbyte kan kommuner och regioner få bättre förutsättningar att identifiera risker hos leverantörer, upptäcka oegentligheter och genomföra mer träffsäkra kontroller. Det skulle stärka uppföljningen av offentliga avtal och bidra till att offentliga medel inte används för att finansiera verksamheter där arbetslivskriminalitet förekommer.

Obligatoriska skattekort i byggbranschen

Enligt utredningar publicerade 2022 uppgår svartarbetet i Finland till mellan 900 miljoner och 1,4 miljarder euro per år.[2] Frågorna kring ”grå ekonomi” har under flera år legat högt upp på den politiska dagordningen vilket lett till en nationell strategi och ett åtgärdsprogram med konkreta åtgärder och mål, ansvariga instanser, tidsplaner samt metoder för utvärdering. Finland fokuserar i detta på förebyggande åtgärder, bättre tillgång till information och myndighetssamarbete.

För de som är verksamma inom byggbranschen finns en särskild lag om så kallade skattenummer. Det är obligatoriskt att bära ett fotoförsett id-kort där skattenumret framgår. En person som arbetar på en byggarbetsplats ska, innan arbetet påbörjas, ha ett

[2] SOU 2023:8 Delbetänkande av delegationen mot arbetslivskriminalitet s. 21

skattenummer infört i det offentliga skattenummerregistret för byggbranschen. Den finska Skatteförvaltningen tillhandahåller en informationstjänst där det är möjligt att kontrollera om ett visst namn och skattenummer existerar i skattenummerregistret. Detta möjliggör för byggbranschen att kontrollera riktigheten hos personkorten samt möjliggör att övervaka arbetsgivarnas och arbetstagarnas förpliktelser i anslutning till beskattningen. Byggherren och huvudentreprenören på en byggarbetsplats ansvarar bägge för att alla personer som arbetar på byggarbetsplatsen har ett sådant personkort. Därtill är alla arbetsgivare som verkar på en byggarbetsplats ansvariga för detta vad gäller egna och deras avtalspartners arbetstagare. Systemet har varit framgångsrikt i Finland. Vi vill utreda möjligheterna att införa ett liknande system i Sverige.

Regionala och lokala skyddsombud

Enligt Arbetsmiljöverkets statistik omkom 55 personer i arbetsolyckor under 2023 och även i år pekar trenden mot höga dödstal. En stor del av händelserna med dödlig utgång skulle ha kunnat förutses och förebyggas om rätt arbetsmiljöarbete, kunskap, skyddsåtgärder och samverkan funnits. Det finns politisk enighet kring behovet av att säkerställa ett fungerande lokalt arbetsmiljöarbete, och för att uppnå det måste antalet lokala skyddsombud öka. Från politiskt håll måste vi möjliggöra denna ökning och skapa oss en bild av vilka hinder som finns. En faktor som vi anser bromsar inflödet till skyddsombudsrollen inom arbetaryrkena är LO:s kongressbeslut från 2016 om att den fackliga organisationen och de fackliga företrädarna ska ha facklig-politisk samverkan med Socialdemokraterna. I praktiken innebär det att de som är politiskt aktiva i andra partier än Socialdemokraterna utestängs från att erhålla fackliga förtroendeposter, trots kunskap, engagemang och medarbetarnas förtroende. En majoritet av LO-förbunden agerar fortfarande utifrån detta beslut. Det finns flera exempel på hur fackligt aktiva personer tvingats välja mellan sina politiska uppdrag och sin fackliga roll. I och med detta har de LO-anslutna förbunden, via egna politiska beslut, blivit ett hinder i arbetet för att få fler skyddsombud på landets arbetsplatser. De branscher som har flest dödsolyckor är bygg, tillverkning och transport. Det är därför än mer anmärkningsvärt att LO-förbunden väljer att upprätthålla kongressbeslutet. En absolut majoritet av de som drabbas arbetar inom arbetaryrken. Det sätter fingret på vad politiskt spel kan leda till. Situationen vittnar om att höga fackliga företrädare flyttat fokus från sina medlemmar till socialdemokratisk politisk strategi. Enligt dagens modell har fackförbunden företrädesrätt att utse lokala skyddsombud vilket enligt ovanstående

leder till att ett stort antal löntagare utestängs från att axla rollen som skyddsombud. Vi vänder oss mot den här politiseringen av arbetsmiljöarbetet och vi ser allvarligt på den politiska diskriminering som våra och andra politiska företrädare utsätts för efter att de valts till förtroendeuppdrag av sina medarbetare. Arbetsmiljöarbetet är avgörande för löntagarnas trygghet och hälsa. Den som är lämplig och har intresse för och kunskap om arbetsmiljöarbete ska kunna bli skyddsombud. Makten att utse företrädare ska ligga hos arbetsplatsens anställda, utan inskränkningar. Detsamma ska gälla när arbetstagarrepresentanter utses till skyddskommitté. För att avpolitisera och öppna upp arbetsmiljöarbetet vore det önskvärt att fackförbund som kräver facklig-politisk samverkan frångår det beslutet. Det skulle genast öppna upp för samtliga medlemmar att kunna engagera sig i arbetsmiljöarbetet. En annan väg att gå för att öppna upp arbetsmiljöarbetet för alla är att upphäva fackförbundens företrädesrätt att utse skyddsombud. Vi anser att det sistnämnda vore en beklaglig utveckling. Arbetsmiljöarbetet är komplext och det går inte att förringa att den fackliga organisationen är ett stort stöd för det enskilda skyddsombudet. Samtidigt står vi inför höga dödstal, och socialdemokratiskt politiskt spel är en klen tröst för de anhöriga som får ett dödsbesked. Sverigedemokraternas fokus ligger på löntagarna runt om i landet som riskerar sina liv när de går till arbetet. Vårt fokus ligger hos de anhöriga som får ett besked som hade kunnat undvikas. Utifrån det uppmanar vi regeringen att vidta alla nödvändiga åtgärder för att säkerställa att det lokala arbetsmiljöarbetet genomförs på varje arbetsplats i hela landet.

Magnus Persson (SD)

Sara Gille (SD) *Martin Westmont (SD)*